

HET LIJKENHUIS

Raoul Magelein reed naar Poperinge... Drie maanden reeds lag Kerstmis weer in 't verleden... In de natuur sproot nieuw leven op... De Lente brak aan, groen en roze..., blank en paarsch..., maar in alle bladen, in alle militaire kringen en ook dieper in de landen, overal voorspelde men, dat zij vooral rood zijn zou, rood van stroomen bloeds, welke nu den oorlog beslissen zouden... Overal sprak men van een offensief... waartoe beide partijen zich toebereid hadden... Waar zou het uitbreken..., wie zou 't eerst den aanval wagen, welk leger had de meeste kansen op overwinning? Onzekerheid en geheimenis dat alles...

Raoul was reeds verscheidene malen bij de Veirle's geweest, maar nooit nog had hij met Nancy over liefde durven spreken..., toch zou het eens moeten geschieden... en dat voelden ze beiden... Nu weer had ze hem geschreven eens naar Poperinge te willen gaan... Zij zelve mocht er niet heen zonder paspoort, en dat was moeilijk te verkrijgen, want in de hoppestreek heerschten de Britten, die zich zeer achterdochtig toonden... Maar, Wantje Zoetewei scheen nu naar Poperinge verdwaald te zijn en armoe te lijden en Nancy begeerde ze bij zich, uit deernis met de oude vrouw en als hulpe, want haar ouders waren nu beiden bedlegerig geworden. Raoul was verheugd iets voor Nancy te kunnen doen. Belgische soldaten kwamen evenmin gemakkelijk Poperinge binnen; velen, die daar of in den omtrek woonden, moesten dievelings naar huis trekken, als ze al eens hun geliefden wilden bezoeken. Als estafette had Magelein echter genoeg gelegenheid er zich heen te begeven. Poperinge was in deze dagen

een wrumelende bieënkorf.

Poperinge wekte in Vlaanderen altijd altijd wat lachlust. Waarom? Omdat de taal wat naief-ruw is..., om de vele vrouwen, die er vroeger vooral groote « puupen smoorden »? Wij hebben de stad nooit belachelijk kunnen vinden. Ze is zeer oud, kreeg haar eerste keure in 1147. In 1302 verscheen Willem van Gulik er «Sondaghes en Smaendaghes na Sint-Jansdach» en hij won er veel aanhangers om op den Groeningekoutier Vlaanderens rechten te verdedigen. In de 14e eeuw bloeide hier de lakenweverij zeer tot nijd der Ieperlingen, die in 1344 onder aanvoering van Jan van Uitkercke er tal van werklieden kwamen vermoorden en getouwen vernielen, zooals ze het, om dezelfde reden ook te Langemark deden. De stad bezit drie merkwaardige kerken, Sint-Bertijn, O. L. Vrouw en Sint-Jan, met kloeke torens. De Poperingenaars zijn hardnekkige kerels, Vlaamsche keikoppen, welken naam zij danken aan hun vroegere rederijkerskamer «De Keikoppen». Deze reden alle jaren, op kermis- en feestdagen, rond de stad. Hun nar, meester GIB geheeten, droeg een harnas van potten en pannen, en zat averechts op eenen ezel. De staart van het dier was zijn breidel! Onderwege sloeg meester Gib op een kei. De overige leden der kamer, oock met keukengerief gekleed, sprongen rond den aardigen ruiter.

In het woordje *Gib* zocht men de eerste letters van de steden Gent, Ieperen, Brugge, (1). In 1653 werd de kamer om haar spotterijen onthbonden... Toen immers mocht er geen vroolijkheid meer

(1) Theodoor Sevens. Langs de Leie en de Ieperlee.

heerschen; 't was de tijd van kwezelarij en van heksenprocessen... van Spaansche overheersching, welk den bloem uit Vlaanderen gedood of verdreven had en ons volk onder haar klauw en vooral onder al de ellende, stoffelijk als zedelijk, van haar garnizoenen hield... Men vindt er nog de sporen van in lamledigheid, gemis aan fierheid... Vooral aan die en latere overheersching is het te wijten, dat de Vlaming zich in zijn eigen land, door eigen regeering en machthebbers, door zekere geestelijken en kasteelheeren knechten liet.

Poperinge is de streek van de hop, of den hommelmel, gelijk men hier zegt. Daar en in den omtrek is het een oud land, waar wij zonderlinge typen leerden kennen... Tegen de grens welven zich de heuvels Kimmel-, Rooden-, Scherpen-, Zwartenberg... Daar leefde de jufvrouw van het Helleputje... Ze woonde in een kluis, ginds, waar 't dal als in een donker hol uitliep, in 't helleputje, gelijk het volk zei, en een steil pad de Fransche grens raakte... Ze was een arme sloore, sloop op stroo en ze kon een goed bed hebben in 't gesticht van Dranoutre, maar liever koos ze armoede met zelfstandigheid, dan weelde met afhankelijkheid. Ja, zoo is ons volk... Ha, bezat het bij dien vrijheidsmin toch ontwikkelings!

En de jufvrouw van 't Helleputje doolde rond als een eenzame, en trok gansch alleen door 't leven. Haar tafel was een boomstronk, haar stoel een groote kei. En ze leefde, van wat ze kreeg.

Zonderlinge menschen! Ge hadt daar vroeger den ouden dokter van Wytshate, die een groot wit huis bezat, maar het nooit betrad, doch in een kluis tegen den gevel woonde, op stroo of bladeren sloop en vooral eieren nuttigde, ze rauw uitzoog, om dan de schaal bij andere op een hoop te werpen. En als de stapel te hoog werd, kwam iemand hem weghalen. De dokter dwaalde dag en nacht rond, meestal babbelend in zich zelven. Een lange baard hing verward over de havelooze kleedij en van onder den vetigen wijden hoed goldten wilde door-eengestregelde haren. In zijn vak was hij zeer bekwaam... Waarom leefde hij zoo? Niemand wist het... Zekeren morgen vond men hem vermoord in zijn

kluis. Nimmer is die misdaad opgehelderd geworden.

Als ge van Kortrijk, van 't Oosten dus, kwaamt, dan hoordet ge wel: «Aansteekt een pipe, Oosterling», en de wagenmaker van den beugkam verlokte u zoo tot een praatje.

Waar zouden zotte Virge en slimme Mantens gevaren zijn, 't zonderlinge paar uit een der hutten bij den Scherpenberg

«D'een was al zoo wijs als d'ander», zeiden de menschen van hen. Virge liep in slunzen gekleed, het slingerend haar in 't wezen, een zak onder den arm, op schooi van de eene hoeve naar de andere. En met den rooden zakdoek geleek ze wel de hekse van den Scherpenberg.

Mantens met zijn stijven rechterarm, droeg altijd een blauwen kiel en een pet met oortappen. Steunend op een knuppel zwierf hij langs de banen. Als ge hem een glas bier gaf, vertelde hij van zijn reizen naar Kales en Duinkerke, Hazebroek en Belle, van aanrandingen door boeswichten, die 't geld, dat «op zijn herte» (zijn borst) hing, rooven wilden, maar waarvan hij er twee neerklopte en den derde verjoeg.

En als zijn fantasie nog meer aan 't werken ging, dan toonde hij den «stormloop van Sebastopol» waar hij, in den geest altijd, geweest was — danste en sprong als een bezetene, schermend met zijn knuppel, tot groot plezier der aanwezigen... tot de kastelein er een eind aan maakte en Mantens naar zijn Virge joeg.

En nog een herinnering. Daar schetteren trompetten en ruiters stormen de helling af; de brieschende paarden springen over grachten en hagen, rennen een andere steilte weer op. 't Zijn soldaten uit Ieperen's ruiterschool, die zich oefenen... 't Was vrede toen...

En nu...

De kanonnen verwoestten 't Iepersch land!

En dan den Kimmelberg, Vlaanderens schoonen heuvel, trots van het voik, die hem berg noemde, en waarheen van de Lente tot den Herfst duizenden toeristen trokken! De baas uit de Belle-Vue bracht u op den uitkijktoren, en nam zijn kijker mee, een der beste van de wereld, beweerde hij, want dat hadden

hem Franschen, Engelschen, Amerikanen zelfs verzekerd.

Een heerlijk panorama ontrolde zich daar voor u. De zonne blonk op Ieperen's roode en grijze daken en witte hallen; speerde over de velden, waaruit torens zich verhieven; ze vonkte op de blanke hoevegevels en Dickelbusch's vijver, waaruit Ieper water trok.

De graanstukken schitterden als vlekken goud tusschen het groen van weiden en klavergaarden. De wielken der molens hingen nog roerloos als 't kruis, waarmede de boeren zich bereidden tot den arbeid van den dag en de moeders hun kinderkins teekenden, eer ze die te

de paters wandelen somber op den ouden berg. En daar Belle, Fransch in name, maar Vlaamsch in wezen. En te Armentiers rookten de schouwen en spuwend hun vuilen smoor! En hoe ze daar menschen kerkerden in nauwe zalen bij ronkende wielen en rammelende getouwen!

Schoon land! Maar arm... Och Heere, zoo arm! Niet in geld, niet in vruchtbaarheid van den bodem... Elk jaar zwol er de grond van weelde en rijkdom. Bedelaars zag men er niet, tenzij in die oude, uitgestorven straten en steegen van Ieperen, waar vrouwtjes in versleten kapmantels de centen telden en

De vernielde kerk van Nieuwpoort met graven

deure uitzonden in de blijde natuur. Karren en wagens verschenen van achter de heuvels en de blauwe of grijze wijten wiegelden tusschen de boomen, welke de wegen lijnden, stedewaarts. Een tram schuifelde en gelijk een rapspelding gleed ze langs de ouderwetse herbergen en gehuchten, stoppend even maar, als had zij alleen haast in de streek, waar de stad zelve voortdurend ingedommeld scheen.

Wat een weelde overal... tot Roeselare en Torhout, tot Nieuwpoort en Dixmuiden... En daar de Catsberg met de abdij der Trappisten... in Frankrijk reeds.

't Kristusbeeld aan den kalvarieberg hing in de volle klaarte. En de zwijgen-

't voedsel keurden en den buit brachten, welke ze in de rijkere wijken hadden opgegaard met een fleemerig «Ons Heer zal 't u loonen» of «'k Ga voor je lezen». Maar zooveel geestelijke armoede!

Dikwijls keek ik naar Armentiers en 'k wist daar achter Tourcoing, Roubaix Rijsel en verder nog de koolmijnen van Lens, Courrières, al die zware, rookerige centrum, welke duizenden Vlamingen tot zich trokken, mannen en knapen, vrouwen en meisjes.

Die hoeven en hutten en dorpkens hier... daar sprak men Vlaamsch. Maar in de groote huizen van Ieperen en in de andere steden, waar men rijk leefde van 't zweet der minderen, sprak men Fransch en hechte men zich aan privi-

legies gelijk de ridders der burechten deze wilden behouden op 't opkomende volk uit de moeren en van de heiden.

De taal was een scheiding tusschen hogere en lagere standen, die ver van elkander moesten blijven in ontwikkeling en omgang.

En wanneer zouden er nieuwere tijden komen, met meer recht voor 't volk, recht op ontwikkeling en zelfstandigheid, op een goede plaats in 't eigen huis; de tijden van degelijk onderwijs, van uitroeiing der drankplaag, van betere loonen en minder zwoegen, van huise-lijk leven aan eigen haard, van minder politiek geknoei en meer herwording der massa..., van reiner leven...

Daar lag nu Ieperen... De stad was Vlaamsch. Maar zij, die onderwijs genoten hadden, schaamden zich de taal der vaderen te spreken. En Vlaamsch was de taal der meiden en knechten, zeiden de meesters en meesteressen, der pachters en boerinnen, betweerden de grondeigenaars, der wildstrovers en onbeschaafden, geloofden de rechters, der arbeiders en arbeidsters dachten de fabriekanten. En zooveel uit het volk voelden het niet meer, hoe men hun heilig recht schond.

Ginds over de grens in Fransch-Vlaanderen had men met het land den bewoners oock de eigen taal ontroofd, die onbarmhartig vervolgd tot in scholen en kerken. Zelfs hier in Belgisch-Vlaanderen zouden velen hetzelfde doel willen bereiken.

Vlaamsch was oock de taal der meeste soldaten, die nu aan 't front werden gesteld. Fransch, die der officieren en bureelen. En tot in 't leger zou men 't Vlaamsch miskennen, vervolgen...

Van den Kemmelberg zag men ook Meessen...

Adèle, dochter van Robert, koning van Frankrijk, had in haar dienst een ziekelijken knaap, Landricus, die in een vizioen steeds een stem hoorde: «Kom, over naar Vlaanderen en ge zult genezing vinden». Hij begaf zich op weg en kwam tusschen Rijsel en Ieper in een schoon bosch, waar hij zich op het teere gras neervleide en in slaap viel. Toen hij ontwaakte, gevoelde hij nieuwe kracht in zijn lichaam. Landricus begeerde te weten wat dit bosch toch heiligen kon, en, zoekend naar dit geheim, ontmoette

hij drie houtvesters die blijde schenen hun gemoed van een zware schuld te ontlasten. Ze verhaalden dan, dat in het woud drie vrome maagdekens hadden gewoond: Helwige, Jutta en Giselinde, die als eenvoudige herderinnkens hun kudde hoedden. De drie mannen waren tot de gedachte gekomen de drie meisjes geweld aan te doen; doch Helwige, Jutta en Giselinde verweerden zich dapper, tot ze hun kracht voelden bezwijken. Toen smeekten ze hun aanranders eerst nog een Vader Ons te mogen bidden en vromelijk knielden ze neer. Eensklaps opende zich de grond en de aarde nam de drie bedreigde weerloozen tot zich. En dat was geschiedt, daar waar de knaap nu genezing had gevonden.

Landricus keerde bij zijn meesters terug en verhaalde het wonderbare, dat hij ervaren en gehoord had. Adèle reisde toen zelf naar Vlaanderen, iet den grond openen en vond de drie lichamen onverwelkt, nog in geknielde houding.

Adèle bouwde op die plaats een kerk met klooster en gaf de stichting den naam «Meissen» (meisjes) die later Meessen werd.

Die zoete legende stond opgeteekend in een handschrift, dat in 't Koninklijk gesticht van Meesen bewaard bleef. (1).

Uit den dood rees daar nieuw leven. Zou de oude legende nu waarheid worden oock voor ons land, en uit al de graven van beter tijd rijzen, met recht voor Vlaanderen?

Zoo schetsen we nog even nader het land waar zich nu het tweede bedrijf afspeelt. En al dadelijk zag Raoul een voorspel van dat bedrijf. De straten van Poperinge werden versperd door een groote massa volk, en tusschen de tien-twaalf dubbele rijen belangstellenden, waarvan velen weenden, schreed een begrafenisstoet. Het was nu 22 Maart. Vrijdags te voren hadden Duitse vliegers bommen geworpen, die op de markt en in de aanpalende straten vielen, en drie soldaten en acht burgers gedood hadden, meest vluchtelingen van dieper in West-Vlaanderen, welke hier veiligheid hadden gezocht.

Thans werden de lijken begraven.

1) De kerk van Meessen, nu verwoest, was die der oude abdij. In andere gebouwen vestigde men een weezengesticht voor dochters van militaire staatsambtenaren en bedienden.

't Was droog, maar wat overtrokken weer, met een grijzen hemel boven 't rouwende Poperinge. Men had de dooden in 't gasthuis samengebracht. Van hier zou de stoet vertrekken.

Uit Ieperen, Vlamertinge, Proven, Watou en zoovele andere dorpen van den omtrek, waren belangstellenden gekomen en aan beide zijden der straten stond een dichte massa achter een haag van de Poperingsche sapeurs-pompiers, Belgische, Engelsche en Fransche soldaten.

Kwart voor tien kwam de geestelijkheid aan 't gesticht de lijken lichten. Zij stapte vooraan met kruisen en vaandels, de gezangen der dooden aanheffend; dan volgde een peloton Fransche gendarmen en de stedelijke harmonie, welke een rouwmarsch speelde. En een siddering liep langs de dichte massa, in veler oogen parelden tranen... toen men onder den zwarte pelders de elf kisten zag, gedragen door Belgische soldaten, uitgezonderd die van A. B. Smith, een Engelschman, die door landgenooten naar zijn laatste rustplaats werd gebracht.

Elf kisten... twee kleine van kinderen! Afschuwelijke oorlog toch, misdadige moordelij!

Achter de kisten gingen de bloedverwanten der overledenen, behalve die van soldaten, wier familieleden in 't bezette België woonden en wellicht nog vol hoop waren. En sommige gewonden van den bomaanslag vergezelden ook de dooden. Kolonel Trambloy vertegenwoordigde koning Albert. Naast of achter hem stapten generaal Curé, opperbevelhebber van het Fransche 11de legerkorps, met zijn stafofficieren, kolonel Fryer, hoofd van den Engelschen generalen staf, met de stafofficieren; kommandant De Lannoy, afgevaardigde van de Belgische regering; de volksvertegenwoordigers Van Merris en Collaert, burgemeester van Ieperen; de leden van Poperinge's gemeenteraad en leden of afgevaardigden van andere corporaties der stad. Burgerwachten en gendarmen sloten den eenvoudigen, maar indrukwekkenden stoet.

Hoog boven de stad zweefden aeroplanen der verbondenen... Immers men hield rekening met een nieuwen aanval der Duitschers en daarom waren Engelsche en Fransche aviateurs gereed den strijd in de lucht aan te binden.

Raoul zag den stoet voorbij trekken. (Hij had al veel verschrikking bijgevoond, maar toch neep smarte zijn hart samen, en dit was nog maar een inleiding van een nieuw drama.

Dan begaf hij zich naar het door Nancy vermelde adres en vond Wantje Zoetewei in een klein vlieringkamertje van een bouwvallig huis.

— Jozef Maria, wie er daar is! kreet de vrouw verheugd, toen de soldaat in de deuropening verscheen. Meneere Magelein... Hoe hebt ge mij gevonden? Ik zit hier als van God en de menschen verlaten... Ge weet dat ik te Hondshoote woonde, maar 't is een triestige historie... O, de tijd is zoo slecht, dat heel zeker 't einde van de wereld komt met het leste oordeel. De schandelarij die ge nu onder het jong volk ziet... Er zit geen schaamte meer in... Zoo hebben ze ook mijn nichtje verleid en trokken ze haar mee van hier naar daar en 'k had gehoord dat ze in Poperinge zat en daarom kwam ik naar hier, maar 'k vind heur niet. En ze hebben me te Abeele nog een dag in 't kot gestoken, is 't geen schande... omdat ze peinsden dat ik een spion was... Ik mijn eigen land verraden.

Ze sprak zenuwachtig snel en eindelijk kon Raoul haar woordenvloed stuiten.

— Jufvrouw Nancy heeft mij gezonden, zei hij.

— O, jufvrouw Nancy! Ja, ik heb haar geschreven... Ik weet geen uitweg meer. En wat zei ze, meneer Magelein?

— Dat ge bij haar naar De Panne moet komen!

— O, mag ik! hernam ze verheugd. Dat is braaf. Ze vergeet me dus niet... Ze is nog zoo goed als vroeger. Ge weet wel dat ik het niet geloofde, wat de menschen vertelden... ik zou het niet kunnen gelooven... Maar hoe ga ik nu in De Panne geraken? Gastieren zag ik nog 2 boeren met de ketens gebonden tusschen twee Fransche soldaten, twee spioenen, zeiden ze, maar 't waren menschen die naar Lizerne hadden willen gaan, om naar hun geld te zoeken, dat in den grond stak... Hoe ga ik in De Panne komen?

— Wel, ik zal er u brengen!

— O, dat is braaf. Als ik met een soldaat ben, zal 't wel gaan... Wanneer?

— Houd u gereed... Ik zal om u komen, misschien morgen of overmorgen...

Ge kunt van achter op mijn motor zitten.

— Maar zou ik dat durven?

— Ja, ja, het is niet gevaarlijk, laat dat alles maar aan mij over... Zoo houd u klaar als ik kom.

— O, nu al, zoo ge wilt. Ik heb niets in te pakken, 'k bezit niets meer. En in 't Begijnhof zoo'n proper huizeke en m'n eigen meubels. O, die vervloekte oorlog!

Raoul ging nu weer heen... Poperinge, in zijn rouwstemming, zou weldra nog geweldiger dagen beleven.... Magelein reed naar Steenstrate. Onderwege ontmoette hij een stadgenoot die voor een somber gebouwtje, een pijp stond te rooken.

— Victor Lemeire, gij hier! riep hij verrast.

— Ja... en wat steekt gij hier uit?

— Estafet.

— Mijn stielkje is triestiger, maar wordt ge ook gewoon. Kunt ge 't niet ruiken... De kamaraden zeggen het toch.

— Wat?

— Dat ik altijd met lijken omga! Hier achter is het doodenhuis... daar is mijn post... ge wordt alles gewoon, ze zouden nu uw laatste greintje gevoel verstompen... kom eens mee...

Aarzeliend volgde Raoul, en Victor Lemeire bracht hem in een gebouwtje, dat uit drie afdelingen bestond.

— Zoudt ge er nog een school in herkennen? vroeg hij... Daar werden de kinderen opgevoed... nu brengt men er de groote kinderen, welke vermoord zijn... Ik heb op 't oogenblik geen dienst, mijn helper is daarachter bezig. Deze eerste zaal is voor de ontleding.

— Welke ontleding?

— Ha... de beenhouwers, zooals de piotten de dokters noemen, moeten toch hun studie voort zetten. Sommige dooden worden hier opengesneden, uit elkaar gehaald, en dan kunnen wij ze in een laken binden en in een kist stoppen.

***

Nog een held voor 't vaderland gesneuveld, en niet alleen gesneuveld maar gekorven, gesneden, 't hart er uit gehaald of 't hoofd open gelegd... Dat is om de oorzaak van den dood op te sporen, zeggen ze, om nieuwe geneesmiddelen te zoeken...

— Gruwelijk...

— De wetenschap... Ja, jongen, voor

de beschaving vecht men, voor de beschaving geneest men... krijg daar nu maar kop aan... Uw gevoel moet ge hier maar achterlaten, anders zoudt ge zot worden... Ik was toch vroeger van de ruwste niet...

— Op 't College noemden ze u den droomer.

— De droomer, ja, maar hier wordt ge wel wakker. En soms droom ik nog... m'n ziele ja... als ik zoo'n hoop bloedig vleesch en beenderen, hersenen en ingewanden in een doek bind en haastig in een kist sluit... dan droom ik van een huizeke, als in Vlaanderen, weggedoken in een boomgaard, en waar er later een brief... voorzeker een Fransche brief zal komen... « Mort pour la patrie, sur le champ d'honneur »... ja, ja, dood voor het vaderland, op het eereveld, maar hoe ze ook nog het lichaam op de tafel in stukken sneden voor de wetenschap, dat zal de vader of de moeder, of de verloofde gelukkig niet vernemen. Nu, dat gebeurt maar met enkelen... En, als ge er wat van zegt, is het valsch gevoel... sentimentaliteit... en wat weet ik al... Deze tweede kamer is voor de officieren, de gesneuvelde officieren, well te verstaan... Ginder achter, waar men twee klassen bijeengeslagen heeft, legt men de simpellen...

— Dus nog onderscheid tusschen de dooden...

— Van eigen! De discipline tot in 't lijkenhuis, man! Anders kunnen we den oorlog niet winnen...

De vrienden stapten verder...

— Stil eens, fluisterde Victor, mijn maat is aan 't spreken...

— Tegen de dooden?

— Ja... hoor maar...

En Raoul luisterde...

— Kom maatje, nu is 't uw toer... Ja, ja... ook mort pour la patrie... dat zal op uw kruiske staan... Maar voor het vaderland te leven is toch schooner... Ge zoudt ja knikken als ge kondt... Zie, nu de beenen samen... en de handen over de borst... Ja, ja, al uw bezittingen zijn schoon bijeengelegd met de medaille... en thuis zullen ze alles krijgen... wees maar gerust... Nu in de kist...

Men hoorde den man zwoegen bij het opheffen van 't lijk...

— Ge weegt nog zwaar... Saluut nu... ik moet er u onder nagelen... Ja jongen,

't vaderland is wreed tegenwoordig...

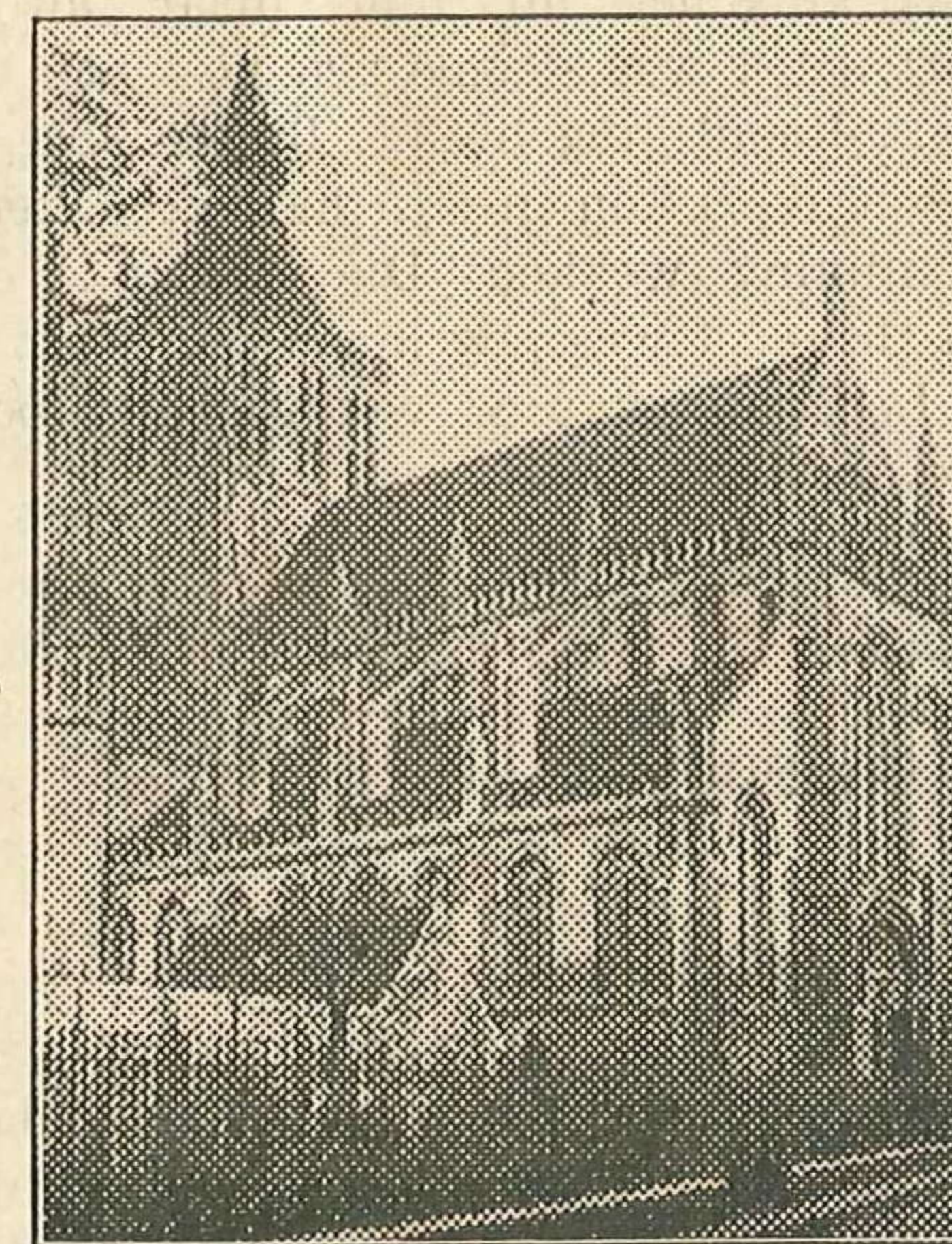
En dan klonken hol de hamerslagen 1).

Victor en Raoul traden binnen. Een lijkgeur hing in het vertrek en greep Magelein als bij de keel, de anderen schenen er aan gewoon. Op een lange tafel lagen vijf dooden nog ongekist... Drie schrijnen waren reeds gesloten...

— Er zijn er veel vandaag, zei Lemeire.

— Al van Steenstrate... De Duitsch is er aan 't zoeken en 't tasten en ge zult het zien, daar gaat 't losbreken... Dat is zoo mijn onderwinding van de morgue. Zie, dien sukkelaar daar eens...

Raoul had den beddoeken doode al opgemerkt, een romp met onkenkelijk geworden hoofd, een verpletterde massa, afgrijpselijk, afstootend...

Poperinge. — St-Janskerk

— Ja, wat ze van een mensch kunnen maken... We hebben er nog erger gezien, hé, Oscar?

— En sommigen kunnen ze hier niet brengen... Die zijn zoo in brokken, dat ze met een schop de stukken in een kuil werpen... Dat is de oorlog. De helper smoorde een vloek. Ik noem het een verdoemde moorderij, zei hij.

— En spreekt ge zoo dikwijls met de dooden? vroeg Raoul.

— Ja, vriend, wat wilt ge... Eerst deden we dat, om toch eens wat te hooren in die benauwende stilte en ons zelf moed te geven... Ik heb hier soms heele

(1) Dit alles is natuurlijk naar de werkelijkheid beschreven.

nachten gewerkt en dan is het aangenaamer te gelooven, dat die arme maatjes u verstaan... en zoo werd het een gewoonte... Maar kom eens hier...

Oscar leidde de anderen naar een hoek... In een nog open kist lagen twee kinderkins... voetjes tegen voetjes, twee engelenkopjes, met een zacht gelaat tusschen lange haarvlechten...

— Och Heere God toch! kreet Raoul... en 't was als een gebed om ontferming over de arme menschen van Vlaanderen.

— Over een half uur hier gebracht..., vertelde Oscar... Een bom op de hofstede... Vader en moeder zijn zwaar gewond in het hospitaal...

Om de lichaampjes was een bloederig verband...

— Ik heb de wonde bedekt... ik kon het niet zien... 't was afgrijpselijk... 't eene in de zijde, 't andere in de borst. Ze zijn in hun beddeke door scherven geraakt... Van dat kleinste is 't linkerbeen ook af... 'k heb het er bijgelegd... En zie, ik kon die kist maar niet sluiten... 'k moet er altijd naar zien. 'k Heb thuis ook zoo'n kapoentje... 't is verleden week drie jaar geworden... 't Is met moeder te Brugge en nu beginnen ze van onzen kant met bommen te smijten! Is het niet wreed? Voor één Duitschman kunnen ze er honderd van de onzen doodgooien en dan is het als hier in dit kistje... of het nu van een Duitsche of een gealierde bom is, ik noem het al moordenaarswerk... Ja, ja, doodgeslagen in hun beddeke. Hoe ze nog altijd menschen bij 't front laten wonen, versta ik niet... Deze zaten vlak tegen de vaart. Om bezittingen en goed en koeien, maar die boer is er nu well mee, met zijn have... Och Heere, 'k zou op die gezichtjes blijven kijken. Ze zijn gelukkig seffens dood geweest, vertelden de soldaten, die ze brachten. En ik 'k heb ze te gare in een kistje moeten leggen... Ja, ja, die verdoemde oorlog.

Raoul was diep onder den indruk. Ook kinderen bleven niet gespaard in de volkerenslaching... En de mannen, die dezen moord op hooger bevel voltrokken, droegen misschien het ijzeren kruis. Maar, 't was waar, ook van onze zijde, strooide men in eigen steden en dorpen de heltsche bommen... Zulks wekte bitterheid bij de soldaten van dit gebied

en was het daarom, dat men vreemde vliegers de taak opdroeg?

Zwijgend staarden de drie soldaten naar de kinderlijkjes.

— Daar brengen ze er nog al een, geloof ik, zei Oscar...

Men hoorde stappen in de gang, dan een gebons, alsof er iets neergelegd werd. De drie soldaten gingen zien. Daar stonden brankardiers, ze veegden het zweet van 't voorhoofd. Op den grond lag een berrie en onder een opbollend zeil vermoedde men een lichaam.

— 't Is een zware, zei een van de dragers.

— Bijna honderd kilo voorzeker, bevestigde een ander... Geen wonder, dat de kogel niet missen kon...

Oscar verwijderde het zeil... Men zag een zwaarlijvigen sergeant... Op zijn uniform, op de borst, zijpelde er nog bloed... Het gelaat was ongeschonden... De man scheen te slapen.

— Een kogel in zijn hart, zei een der brankardiers...

— Liever hij dan ik, antwoordde Oscar. Maar 'k heb geen kist, die groot genoeg is...

Dat klonk ongevoelig, en toch waren

ze dit niet, deze mannen, wien men dwong altijd en altijd weer als een gewoon handwerk de dooden te begraven; maar in die omgeving, in de oorlogsscheming, in al de ellende van de frontzone werd de tong lossen dan het dieper gemeed, en dook men ook dikwijls onder grove taal, een opwelling, die men liever weerhield. En men moest de altijd weerkeerende gedachten verjagen... men was wel gedwongen zich te pantseren tegen indrukken, welke al menigen jongeling naar de ambulance-zaal der zenuwlijders had gestuurd... Daarom floot of zong men soms bij het kisten der dooden...

Oscar tastte in de zakken van den sergeant, verzamelde portefeuilles, brieven, foto's, geld, en borg alles op met de medaille...

Zoo ging het nu hier maar altijd voort, en 't was slechts één post van de vele... Raoul ging heen... Buiten scheen de zon, doch kon in zijn hart geen Lentestemming wekken. Die dooden... en och Heere, 't was nog maar een begin... De Lente moest rood worden, het rood van stroomen bloed.

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR

A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE SAKEN TE NIEUWPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN FRIGATELORRAE IN HET «NEMANDELAND»

Uitgever J. HOSTE, 36, St-Pieterstraat, Brussel